

УДК372.4+37.03

О.В. Барнич, к.пед.н., доцент,

Чернігівський національний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Стаття посвячена аналізу художественного насліддя українських педагогов в контексте проблеми розвитку творческих способностей личности ученика младшего школьного возраста. Обозначены направления использования художественного насліддя И. Блашкевич с целью реализации творческого потенциала младших школьников.

Ключевые слова: креативный потенциал, творческие способности, индивидуальный моральный опыт.

The article focuses on the analysis of the Ukrainian pedagogues' literary heritage in the context of the problem of primary school children's creative abilities development. The ways of literary heritage of I. Blazhkevych to develop young children creative potential.

Keywords: creative potential, creative abilities, individual morale experience.

Постановка проблеми. Вектором розвитку сучасного суспільства, безперечно, є творчий компонент спрямованості особистості, що являє собою складний синтез станів, процесів та характеристик, дослідженню яких відведено значене місце у контексті сучасної наукової думки, зокрема педагогічної інноватики. Особливо важливою, за нашим переконанням, є інтеграція як на рівні “історія педагогіки – педагогічна інноватики”, так і на рівні “педагогічний доробок – художня спадщина”, адже аналіз художньої спадщини дає можливість ілюстративно продемонструвати практичний бік теоретичних парадигм на рівні втілення ідей, пов’язаних із проблемою розвитку творчих здібностей у практику реформування сучасної освіти, зокрема її початкової ланки.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема розвитку творчих здібностей загалом та творчих здібностей молодших школярів зокрема не є новою у педагогічній науці. Так, проблема творчості в її загальнофілософському контексті знаходить місце у дисертаційних дослідженнях Г. Батіщева, В.Босенка, Г. Давидової, М. Злотіної, В. Іванова, П. Крамара, В. Межуєва, Б. Новікова та інших. У психолого-педагогічній науці загальні питання формування творчої особистості, сутність творчої активності особистості молодшого школяра досліджували Л. Божович, Н. Гурець, С. Діденко, Д. Іванова, В. Кузін; розвиток творчих здібностей – Ш. Амонашвілі, І. Волков, І. Волошук, Л. Момот, Н. Лейтес, О. Лук, О. Матюшкін та інші. Незважаючи на те, що проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів була предметом дослідження значної кількості вчених, проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів саме у художній спадщині українських педагогів з боку її креативного потенціалу в педагогічній науці до цього часу не є дослідженою, хоча є актуальною, і, на нашу думку, потребує інноваційних підходів. Звідси й актуальність дослідження.

Мета дослідження. Визначити та науково обґрунтувати процес розвитку творчих здібностей учнів на засадах креативного потенціалу художньої спадщини І. Блашкевич.

Виклад основного матеріалу. Проблема становлення творчої особистості є соціально детермінованою та особливо важливою на сучасному етапі розвитку та реформування системи освіти. Надання певних прерогатив галузі початкового навчання є мотивованим у першу чергу тим фактором, що діти цієї вікової групи знаходяться на найбільш сензитивному етапі розвитку та формування компонентів особистості. Акцентуємо особливу увагу на тому, що ми, у контексті аналізу засобів оптимізації процесу розвитку творчих здібностей особистості учня молодшого шкільного віку надаємо пріоритет працям українських педагогів, оскільки вбачаємо у них оптимальну можливість реалізації принципу калокагатії

на основі урахування особливостей ментальності української нації. Зокрема було акцентовано увагу на доробку І. Блажкевич. Ми схарактеризували рівень впливу художнього тексту на процес розвитку творчих здібностей особистості учня молодшого шкільного віку. Особливого значення надано морально-етичному наповненню літературної спадщини педагога у контексті інтерактивної єдності категорій “мораль” та “творчість”, оскільки переконані у тому, що мораль є вектором розвитку творчих здібностей молодшого школяра та має системоутворювальну роль у процесі формування творчої особистості.

Художня спадщина І. Блажкевич базується на глибокому креативному потенціалі. Основними орієнтирами цієї спадщини є:

- виховання любові та поваги до праці;
- дбайливе ставлення до природи;
- толерантність, гуманність взаємодії із людьми;
- вдячність та повага до батьків;
- дитиноцентризм.

Отже, основні тенденції творчості І. Блажкевич є скоординованими зокрема із проблемами формування моральної сфери особистості учня молодшого шкільного віку та вираженні цієї сфери у процесі творчості.

Маємо виділити орієнтовні критерії оцінки художнього твору щодо потенційного впливу на креативний компонент особистості з метою подальшого розвитку творчих здібностей особистості учня молодшого шкільного віку, а саме:

- емоційно-експресивна насиченість;
- образність, чіткість, та актуальність сюжетної проблематики;
- доступність для розуміння дитиною молодшого шкільного віку;
- морально-етичне наповнення змісту;
- наявність пізнавального компонента.

Ураховуючи систему критеріїв, що утворилася, проаналізуємо художню спадщину українських педагогів відповідно до кожного окремо взятого критерію.

Емоційно-експресивна насиченість художньої спадщини педагога є вираженою засобами образного зображення як навколишнього світу, так і переживань героїв віршів (“Чи є в світі що світліше”, “Взимку”, “Кожушок”, “До ріки”). Додаткова емоційність досягається використанням звуконаслідувань та мовних засобів, зокрема епітетів, пестливих форм.

Образність, чіткість, та актуальність сюжетної проблематики є незаперечною, адже образна система авторки є побудованою на доступних для уяви дитини поняттях, а це сприяє більш точному сприйманню та більш повному впливу художньої спадщини взагалі, її креативного потенціалу зокрема на процес розвитку творчих здібностей молодшого школяра. “Чи є в світі що світліше”, “Взимку”, “Кожушок”, “До ріки”, “Кленові листки”, “До дідуся” тощо). Актуальність сюжетної проблематики є пов’язаною із тонким сприйманням І. Блажкевич внутрішнього світу дитини, а це сприяє створенню художнього продукту такого рівня, що його зміст не має часових обмежень. Ця теза обґрунтовує також і *доступність для розуміння дитиною молодшого шкільного віку*, адже, авторка володіє таким рівнем викладу художнього матеріалу, та добором актуальної тематики (стосунки систем “батьки – діти”, “людина – природа” тощо), що він включеним до сукупності потреб та проблем особистості учня молодшого шкільного віку, а це і визначає доступність проблематики для розуміння особистістю молодшого школяра (“Чи є в світі що світліше”, “Взимку”, “Кожушок”, “До ріки”, “Кленові листки”, “До дідуся” тощо).

Морально-етичне наповнення змісту є обов’язковим компонентом художньої спадщини І. Блажкевич, адже як система проблематики, що її визначає актуальною авторка для своєї творчості, так і система власних світоглядних орієнтирів педагога є побудованою на морально-етичних засадах. Зокрема, вірш “Величаємо тебе, мамо” [1, с. 3] є спрямованим на формування таких якостей особистості учня молодшого шкільного віку, як вдячність та любов до матері. Цікавою є внутрішня структура вірша, адже побудована на глибокому аналізі, пов’язаному із можливістю апелювання до індивідуального морального досвіду

дитини на основі емпатійного потенціалу та креативного, адже сприяє подальшій прогностичній діяльності та можливості адекватної оцінки власної особистості, системи власних вчинків. Зміст вірша стимулює як до вираження вдячності та любові матері, так і до творення вчинків, що відповідають власній внутрішній позитивній системі оцінювання їх. Те ж саме можна сказати і про інші вірші художньої спадщини І. Блажкевич.

Наявність пізнавального компонента реалізується за рахунок формування системи внутрішніх якостей особисті, пов'язаних із аналізом поведінки та усвідомленням як власних помилок, так і нераціональних моделей поведінки особистості учня молодшого шкільного віку (“Величаємо тебе, мамо”, “Чи є в світі що світліше” тощо) [3, с. 10]. Отже, художня спадщина І. Блажкевич допомагає дитині оцінити власні вчинки, щодо рідних та близьких людей, усвідомити помилки та обрати адекватну поведінкову модель, спрямовану на оптимальну взаємодію на засадах толерантності, емпатійності, вдячності та поваги. Креативний потенціал художньої спадщини І. Блажкевич є досить специфічним, оскільки відображається за рахунок формування емпатійності, моральності особистості учня молодшого шкільного віку та є спрямованим на творення адекватної поведінкової моделі, для реалізації якої необхідно застосувати синтез моралі та творчості.

Проблеми рівня розвитку та особливостей функціонування уяви в дитячі роки належать не тільки до проблеми розвитку творчих здібностей, а й до проблеми розвитку морально-духовної сфери особистості. Отже, категорії “творчість” та “мораль” є взаємопов'язаними, оскільки полікомпонентність поняття творчості вимагає відповідного напрямку розвитку та спрямованості. Особливе значення у контексті взаємодії компонентів цієї моделі має безперечний вплив креативного потенціалу художньої літературної творчості на свідомість, морально-духовну сферу, нахили та творчі здібності учнів початкової школи, оскільки це відповідає синтетичній природі творчості взагалі та проблемі розвитку творчих здібностей молодших школярів, зокрема.

Висновки. Маємо зробити такі висновки:

1. Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами креативного потенціалу художньої спадщини українських педагогів є перспективною галуззю дослідження та потребує більш детального вивчення.
2. Художня спадщина І. Блажкевич володіє необхідними характеристиками для розвитку творчих здібностей особистості учня молодшого шкільного віку безпосередньо та опосередковано через вплив на моральну сферу дитини, актуалізацію та збагачення індивідуального морального досвіду учня.
3. Взаємовплив та взаємодія категорій “мораль” та “творчість” є незаперечними та вираженими полікомпонентність природи творчості, як синтетичного явища.

Маємо рекомендувати використання глибокого креативного потенціалу художньої спадщини І. Блажкевич. з метою оптимізації процесу розвитку творчих здібностей особистості учня молодшого шкільного віку в умовах сучасної початкової школи.

Література:

1. Блажкевич І. Подоляночка: (Поезії для дітей). / Іванна Блажкевич – Львів: Кн.-журн. вид-во, 1958. – 32 с.
2. Блажкевич І. Прилетів лелека: Вірші та оповідання. / Іванна Блажкевич – К.: Веселка, 1971. – 51 с.
3. Блажкевич І. Чи є в світі що світліше? Вірші / Іванна Блажкевич. – К.: “Веселка”, 1977. – 25 с.
4. Державна національна програма “Освіта”: Україна ХХІ століття. – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
5. Закон України “Про освіту”. – Х.: КСИЛОН, 2002. – 35 с.